

หนังสือเรียน รายวิชาเพิ่มเติม

ประวัติศาสตร์ไทย

เล่ม

๑

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔-๖

กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

ผู้เรียบเรียง

ว่าที่ร้อยตรีหญิงสร้อยสุดา ไชยเหล็ก ศศ.บ. (ภาษาเพื่อการพัฒนา), อ.ม. (ภาษาไทย)

ผู้ตรวจ

ดร.สายป่าน ปุริวรรตชนะ อ.บ. (ภาษาไทย), อ.ม. (ภาษาไทย), อ.ด. (ภาษาไทย)
นางสาวจรรยาพรรณ จรัสจรรยาฤทธิ์ ศศ.บ. (ภาษาไทย), ศศ.ม. (ภาษาไทย)

บรรณาธิการ

นายพิชชธร ปะทะวัง ศศ.บ. (ภาษาไทย), ศศ.ม. (ภาษาไทย)

ปีที่พิมพ์ ๒๕๖๓

พิมพ์ครั้งที่ ๑ จำนวน ๒,๐๐๐ เล่ม

ISBN : 978-616-07-2023-1

จัดพิมพ์โดย บริษัท สำนักพิมพ์เอมพันธ์ จำกัด

❖ ฝ่ายการตลาด, ฝ่ายการเงินและบัญชี, ฝ่ายผลิตและจัดส่ง :

๖๙/๑๐๙ หมู่ ๑ ซ.พระแม่การุณย์ ต.บ้านใหม่ อ.ปากเกร็ด จ.นนทบุรี ๑๑๑๒๐
โทร. ๐-๒๕๘๔-๕๘๘๘, ๐-๒๕๘๔-๕๘๘๙, ๐-๒๕๖๑-๕๕๘๐-๒ โทรสาร ๐-๒๕๖๑-๕๕๗๓

❖ ฝ่ายวิชาการ :

๘๗/๑๒๒ ถ.เทศบาลสงเคราะห์ แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐
โทร. ๐-๒๕๕๔-๔๘๘๘-๒๐, ๐-๒๕๕๓-๘๖๖๘-๙ โทรสาร ๐-๒๕๘๐-๒๙๓๓

สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ ลิขสิทธิ์เป็นของบริษัท สำนักพิมพ์เอมพันธ์ จำกัด

คำอธิบายรายวิชา

รายวิชาเพิ่มเติม ประวัติวรรณคดีไทย เล่ม ๑
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔-๖
กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย
จำนวน ๐.๕ หน่วยกิต เวลา ๒๐ ชั่วโมง

ศึกษาวิเคราะห์ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับวรรณคดีไทยในด้านความหมาย รูปแบบ และการแบ่งยุคสมัยของวรรณคดี จากนั้นศึกษาวิเคราะห์ประวัติวรรณคดีในสองยุคสมัย ได้แก่ สมัยกรุงสุโขทัย และสมัยกรุงศรีอยุธยา โดยมุ่งเน้นการศึกษาสภาพสังคมและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับ “การสร้าง” และ “การเสพ” วรรณคดีในแต่ละยุค และศึกษาวิเคราะห์ “ตัวบท” วรรณคดีเรื่องต่างๆ ที่ปรากฏในยุคนั้นๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านผู้แต่ง เวลาที่แต่ง รูปแบบการแต่ง จุดประสงค์ของการแต่ง เนื้อเรื่อง คุณค่า รวมถึงการวิเคราะห์ลักษณะเด่นของวรรณคดีในแต่ละยุคสมัยด้วย

ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับวรรณคดีไทย เป็นแนวทางและเสริมทักษะในการคิดวิเคราะห์ประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องหรือเชื่อมโยงกับวรรณคดีไทย อันจะทำให้เห็นถึงความสำคัญและคุณค่าของวรรณคดีหรือวรรณกรรมไทยในฐานะมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญของชาติ ซึ่งจะยังประโยชน์ให้เกิดแก่สังคมไทยเป็นอเนกประการ

ผลการเรียนรู้

๑. มีความรู้ความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับวรรณคดีไทยและสรุปองค์ความรู้เกี่ยวกับวรรณคดีสมัยกรุงสุโขทัยและกรุงศรีอยุธยาได้
๒. สามารถประยุกต์ใช้ความรู้ในการคิด วิเคราะห์ และประเมินคุณค่าวรรณคดีหรือวรรณกรรมไทยอย่างกว้างขวาง ตลอดจนนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้
๓. เห็นถึงความสำคัญและคุณค่าของวรรณคดีหรือวรรณกรรมไทย ในฐานะมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญของชาติ

คำนำ

หนังสือเรียน รายวิชาเพิ่มเติม ประวัติวรรณคดีไทย เล่ม ๑ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔-๖ เป็นหนังสือเรียนที่เรียบเรียงขึ้นตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ โดยได้ประมวลความรู้เกี่ยวกับประวัติวรรณคดีไทยที่สำคัญมานำเสนอด้วย “เทคนิค” อันหลากหลาย เช่น การสรุปข้อมูลในรูปแบบตาราง การยกตัวอย่างประกอบเพื่อให้เห็นภาพอย่างชัดเจน การนำเสนอความสัมพันธ์ของตัวละครสำคัญในวรรณคดีเรื่องต่างๆ ด้วยแผนภาพแบบอินโฟกราฟิก (infographic) เพื่อให้ง่ายสำหรับการทำความเข้าใจของผู้เรียน อันจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนการสอนได้ดียิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังมีการบันทึกเสียงอ่านตัวอย่างคำประพันธ์ของวรรณคดีแต่ละเรื่องจากผู้เชี่ยวชาญลงในคิวอาร์โค้ด (QR Code) ซึ่งสามารถสแกนเพื่อฟังเสียงอ่าน อันจะช่วยเพิ่มอรรถรสและเกิดความซาบซึ้งในวรรณคดีไทยได้เป็นอย่างดี

เนื้อหาในหนังสือเรียนเล่มนี้ ประกอบด้วยสาระสำคัญ ๓ เรื่อง ได้แก่

- ๑) ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับวรรณคดีไทย
- ๒) ประวัติวรรณคดีสมัยกรุงสุโขทัย
- ๓) ประวัติวรรณคดีสมัยกรุงศรีอยุธยา

หนังสือเรียน รายวิชาเพิ่มเติม ประวัติวรรณคดีไทย เล่ม ๑ นี้ ถือเป็นหนังสือที่มีคุณค่าทั้งในแง่เนื้อหาและวิธีการถ่ายทอดเนื้อหา ซึ่งได้รับการเรียบเรียงและพิจารณาความถูกต้องเหมาะสมจากผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน จึงหวังเป็นอย่างยิ่งว่าหนังสือเรียนเล่มนี้ จะเป็นประโยชน์แก่ผู้สอนที่จะนำไปประยุกต์ใช้จัดการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพและบรรลุตามเป้าหมายของหลักสูตรต่อไป

ฝ่ายวิชาการ บริษัท สำนักพิมพ์เอ็มพันธ์ จำกัด
มกราคม ๒๕๖๓

สารบัญ

บทที่ ๑ ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับวรรณคดีไทย ๑

- ความหมายของวรรณคดี ๒
- รูปแบบของวรรณคดี ๕
- การแบ่งยุคสมัยของวรรณคดี ๕

บทที่ ๒ ประวัติวรรณคดีสมัยกรุงสุโขทัย ๑๐

- สังคมและวัฒนธรรมสมัยกรุงสุโขทัย ๑๑
- วรรณคดีสมัยกรุงสุโขทัย ๑๓
 - ◆ ศิลปจารึก หลักที่ ๑ ๑๓
 - ◆ ไตรภูมิพระร่วง ๑๔
 - ◆ จารึกวัดศรีชุม ๑๖
- ลักษณะเด่นของวรรณคดีสมัยกรุงสุโขทัย ๑๙

บทที่ ๓ ประวัติวรรณคดีสมัยกรุงศรีอยุธยา ๒๑

- สังคมและวัฒนธรรมสมัยกรุงศรีอยุธยา ๒๒
- วรรณคดีสมัยกรุงศรีอยุธยา ๒๖
 - วรรณคดีสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้น ๒๖
 - ◆ ลิลิตโองการแช่งน้ำ ๒๖
 - ◆ ยวนพ่ายโคลงฉันท์ ๒๙
 - ◆ มหาชาติคำหลวง ๓๑
 - ◆ ทวาทศมาสโคลงฉันท์ ๓๗
 - ◆ กำสรวลโคลงฉันท์ ๓๙
 - ◆ ลิลิตพระลอ ๔๓
 - ◆ สมุทโฆษคำฉันท์ ๔๗
 - ◆ อนิรุทธคำฉันท์ ๕๑

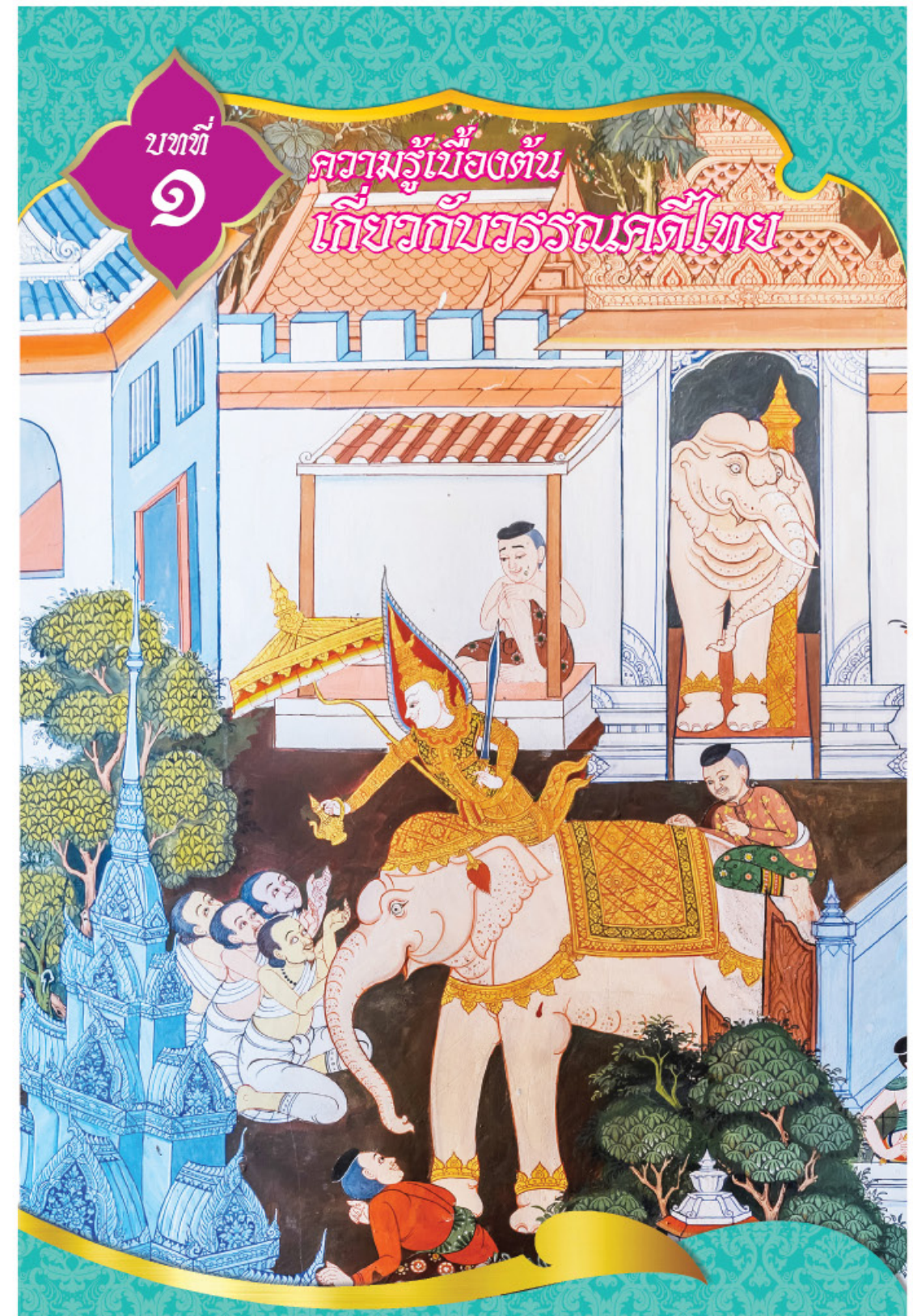
• วรรณคดีสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนกลาง	๕๕
✧ กาพย์มหาชาติ	๕๕
✧ คำฉันท์สรรเสริญพระเกียรติ พระพุทธรเจ้าหลวงปราสาททอง	๕๗
✧ เสือโคคำฉันท์	๕๙
✧ กาพย์ห่อโคลง	๖๓
✧ โคลงนิราศนครสวรรค์	๖๕
✧ โคลงเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ๖๗	
✧ โคลงกลบทอักษรสามหมู่	๖๙
✧ จินตามณี ฉบับพระโหราธิบดี	๗๐
✧ คำฉันท์กล่อมช้าง	๗๒
✧ ต้นทางฝรั่งเศส	๗๔
• วรรณคดีสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย	๗๖
✧ โคลงนิราศเจ้าฟ้าอภัย	๗๖

✧ โคลงชะลอพระพุทธรไสยาสน์วัดป่าโมก	๗๘
✧ โคลงพาลีสอนน้อง	๘๐
✧ โคลงทศรถสอนพระราม	๘๒
✧ โคลงราชสวัสดิ์	๘๓
✧ โคลงประดิษฐ์พระร่วง	๘๕
✧ กาพย์เห่เรือ	๘๗
✧ บทเห่กาพย์	๘๙
✧ กาพย์ห่อโคลงนิราศธารโศก	๙๑
✧ กาพย์ห่อโคลงประพาสธารทองแดง	๙๔
✧ นันทโศกนิพนธ์สูตรคำหลวง	๙๖
✧ บุนนาคนิพนธ์คำฉันท์	๙๙
✧ โคลงนิราศพระบาท	๑๐๒
✧ ลิลิตเพชรมงกุฎ	๑๐๔
✧ พระมอญ	๑๐๘

- วรรณคดีสมัยกรุงศรีอยุธยาที่ไม่สามารถ
ระบุช่วงเวลาที่ตั้งได้ ๑๑๑
- ✦ เพลงยาวพยากรณ์กรุงศรีอยุธยา ๑๑๑
- ✦ กาพย์ขับไม้พระรถ ๑๑๔
- ✦ ราชานิพนธ์คำฉันท์ ๑๑๖
- ✦ ปฐมราชธรรม ๑๑๘
- ✦ ไตรภูมิ ๑๒๒
- ✦ พระรถคำฉันท์ ๑๒๔
- ✦ กากีคำฉันท์ ๑๒๘
- ✦ บทละครเรื่องรามเกียรติ์ ๑๓๐
- ✦ บทละครเรื่องนางมโนราห์ ๑๓๔
- ลักษณะเด่นของวรรณคดีสมัยกรุงศรีอยุธยา ๑๓๖

วรรณานุกรม

๑๔๑

วรรณคดีเป็นภูมิปัญญาของกวีที่สร้างสรรค์ด้วยภาษาอันงดงามและมีคุณค่า ซึ่งสะท้อนให้เห็นสภาพสังคมและวัฒนธรรมแต่ละยุคสมัย การเรียนวรรณคดีไทยจึงมีความสำคัญต่อการรักษาภูมิปัญญาของชาติให้ดำรงอยู่สืบไป ทั้งนี้ความรู้เบื้องต้นสำหรับการเรียนประวัติวรรณคดีไทย ประกอบด้วย ความหมายของวรรณคดี รูปแบบของวรรณคดี และการแบ่งยุคสมัยของวรรณคดีไทย เนื้อหาทั้งสามประการนี้เป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้ผู้เรียนเข้าใจประวัติวรรณคดีไทยได้ชัดเจนขึ้น

๑ ความหมายของวรรณคดี

คำว่า “วรรณคดี” มีที่มาจากภาษาสันสกฤตและภาษาบาลีซึ่งประกอบด้วยคำสองคำ ได้แก่ วรรณ แปลว่า “หนังสือ” และ คติ แปลว่า “ทาง” รวมแปลว่า “ทางแห่งหนังสือ”

สมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๖) เริ่มปรากฏคำว่า “วรรณคดี” ขึ้นในพระราชกฤษฎีกาตั้งวรรณคดีสโมสร เมื่อวันที่ ๒๓ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๕๗ โดยบัญญัติศัพท์นี้ขึ้นเพื่อปรับความหมายให้เข้ากับคำว่า literature ในภาษาอังกฤษ

อาจกล่าวได้ว่าการบัญญัติศัพท์ “วรรณคดี” ขึ้นใช้นั้นสืบเนื่องมาจากการรับวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาในประเทศไทย นอกจากนี้ literature มีหลายความหมาย ทั้งความหมายทั่วไปและความหมายเฉพาะ

อนึ่ง มีศัพท์อีกคำหนึ่งที่มีความหมายใกล้เคียงกับศัพท์สองคำข้างต้น คือ คำว่า “วรรณกรรม” ซึ่งคำทั้งหมดที่กล่าวมานี้มีความเหมือนและความต่างกัน ดังนี้

Literature [*]	วรรณคดี [*]	วรรณกรรม [*]
๑. literature - written artistic works, particularly those with a high and lasting artistic value (งานเขียนเชิงวรรณศิลป์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานเขียนที่มีคุณค่าเชิงวรรณศิลป์ชั้นสูง และมีมายาวนาน)	วรรณกรรมที่ได้รับยกย่องว่า แต่งดีมีคุณค่าเชิงวรรณศิลป์ ถึงขนาด เช่น พระราชนิพนธ์สิบสองเดือน มัทนะพาธา สามก๊ก เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน	งานหนังสือ งานประพันธ์ บทประพันธ์ทุกชนิดทั้งที่เป็นร้อยแก้วและร้อยกรอง เช่น วรรณกรรมสมัยรัตนโกสินทร์ วรรณกรรมของเสฐียรโกเศศ วรรณกรรมฝรั่งเศส วรรณกรรมประเภทสื่อสารมวลชน

^{*} Cambridge Advanced Learner's Dictionary. 2005. Singapore : Cambridge University Press.

^{*} พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔, ๒๕๕๖. กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน.

^{*} เรื่องเดียวกัน.

Literature	วรรณคดี	วรรณกรรม
๒. literature - all the information relating to a subject, particularly information written by specialists (ข้อมูลทั้งหลายที่เกี่ยวข้องกับวิชา โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อมูลที่เขียนโดยผู้เชี่ยวชาญ) ๓. literature - printed material published by a company which is intended to encourage people to buy that company's products or services (ข้อมูลสิ่งพิมพ์ที่เผยแพร่โดยบริษัทซึ่งมีจุดประสงค์เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนซื้อสินค้าหรือบริการของบริษัท) - material that an organization publishes in order to persuade people to agree with its opinions (ข้อมูลที่องค์กรเผยแพร่เพื่อโน้มน้าวให้ประชาชนเห็นด้วยกับข้อคิดเห็นนั้นๆ)		

จากตารางข้างต้น คำว่า วรรณกรรม ใช้ในความหมายทั่วไป ต่างจากวรรณคดีที่หมายถึงหนังสือที่มีคุณลักษณะพิเศษ ขณะที่วรรณคดีใช้กับงานเขียนแนวประเพณี ซึ่งมีลักษณะเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สืบทอดผ่านกาลเวลา วรรณกรรมมักใช้ในความหมายกว้างกว่า เพราะรวมเอางานประพันธ์ทั้งในอดีต เช่น วรรณกรรมสมัยกรุงศรีอยุธยา และงานเขียนร่วมสมัยทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง คือ งานนิพนธ์ที่ทำขึ้นทุกชนิด และหมายรวมถึงบทเพลง บทภาพยนตร์ บทละครโทรทัศน์ สิ่งพิมพ์ ปาฐกถา เทศนา คำปราศรัย สุนทรพจน์ และโปรแกรมคอมพิวเตอร์ด้วย

คำว่า วรรณคดี ตามที่พจนานุกรมศัพท์วรรณกรรมไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ให้ความหมายไว้ตรงกับคำว่า literature ตามความหมายลำดับที่ ๑ ในตารางข้างต้นซึ่งใช้ในความหมายเฉพาะ คือ งานเขียนที่มีวรรณศิลป์ หรือ “written artistic works”

คำว่า literature ในความหมายทั่วไป หมายถึงงานเขียนทุกชนิดซึ่งสามารถแบ่งลักษณะของงานเขียน ได้เป็น ๒ ประเภท ดังนี้

- ๑) งานเขียนเชิงวิชาการ (academic writing) คือ งานเขียนที่มุ่งนำเสนอข้อเท็จจริง (fact) เช่น ตำรา หนังสือ วิทยานิพนธ์
- ๒) งานเขียนเชิงสร้างสรรค์ (creative writing) คือ งานเขียนที่มุ่งแสดงอารมณ์ (emotion) โดยใช้กลวิธีทางวรรณศิลป์ในการแต่งเพื่อสร้างอารมณ์ความรู้สึกกระทบใจแก่ผู้อ่าน

ตัวอย่าง

งานเขียนเชิงวิชาการ (academic writing)	งานเขียนเชิงสร้างสรรค์ (creative writing)
แบบจำลองเศรษฐศาสตร์ เป็น การเขียนความสัมพันธ์ของตัวแปร ต่างๆ ทางเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้อง ในรูปของสมการหรือกลุ่มของ สมการ เช่น $Y = f(X_1, X_2, \dots, X_n)$ หรือ $GDP = f(C, I, G, X, M)$ ซึ่งการนำคณิตศาสตร์มาประยุกต์ ใช้ในทางเศรษฐศาสตร์ สามารถแบ่งได้ ๒ ประเภท คือ เศรษฐศาสตร์จุลภาค และ เศรษฐศาสตร์มหภาค (คณิตเศรษฐศาสตร์, ๒๕๖๐)	แล้วว่านิจจากความรัก พึงประจักษ์ดังสายน้ำไหล ตั้งแต่จะเชียวเป็นเกลียวไป ที่ไหนเลยจะไหลคดเอน ไม่มีใครได้แก่นเหมือนอกข้า จะมีแต่เวทนาเป็นเนื่องนิตย์ เพราะเชลล้นหลงรักจึงซ้ำจิต จะออกซื้อเสื้อขั้วไปทั่วทิศ เมื่อพลั้งคิดผิดแล้วจะโทษใคร (อิเหนา)

ทั้งนี้คำว่า วรรณคดี ที่จะกล่าวต่อไปในหนังสือเรียนชุดนี้ หมายถึงบทประพันธ์ที่มีลักษณะเด่นเชิงวรรณศิลป์อันก่อให้เกิดอารมณ์ความรู้สึกกระทบใจแก่ผู้อ่าน

๒ รูปแบบของวรรณคดี

การจำแนกวรรณคดีตามรูปแบบการแต่ง สามารถแบ่งได้เป็น ๒ ประเภท ดังนี้

- ๑) วรรณคดีร้อยแก้ว หมายถึง วรรณคดีที่มีรูปแบบการแต่งเป็นความเรียงที่สละสลวย และไม่มีฉันทลักษณ์หรือข้อบังคับของการแต่ง เช่น สามก๊ก พระราชนิพนธ์สิบสองเดือน

- ๒) วรรณคดีร้อยกรอง หมายถึง วรรณคดีที่มีรูปแบบการแต่งตามฉันทลักษณ์ ทั้งนี้ฉันทลักษณ์ไทยแต่ละชนิดมีการกำหนดจำนวนคำในแต่ละวรรค การกำหนดเสียงวรรณยุกต์ ฯลฯ เพื่อให้เกิดสัมผัสคล้องจองอย่างมีระเบียบแบบแผนอันก่อให้เกิดความไพเราะจับใจแตกต่างกันไป เช่น ฉันท์ โคลง กลอน กาพย์ ร่าย

๓ การแบ่งยุคสมัยของวรรณคดี

การแบ่งยุคสมัยของวรรณคดีมักแบ่งตามชื่อศูนย์กลางการปกครองของอาณาจักร เช่น วรรณคดีสมัยกรุงสุโขทัย วรรณคดีสมัยกรุงศรีอยุธยา นอกจากนี้ยังมีการแบ่งสมัยย่อยๆ ของวรรณคดีแต่ละยุค ซึ่งมักแบ่งตามลักษณะร่วมของภาษาและรูปแบบการแต่งของวรรณคดีแต่ละสมัย เช่น วรรณคดีสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้น วรรณคดีสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนกลาง วรรณคดีสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย

หนึ่งในหนังสือเรียนประวัติวรรณคดีไทย เล่ม ๑ ซึ่งประกอบด้วย วรรณคดีสมัยกรุงสุโขทัย วรรณคดีสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้น วรรณคดีสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนกลาง วรรณคดีสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย และวรรณคดีสมัยกรุงศรีอยุธยาที่ไม่สามารถระบุช่วงเวลาที่ตั้งได้ จะอธิบายเนื้อหาตามลำดับสมัยที่ตั้งของวรรณคดีแต่ละเรื่อง (ยกเว้นวรรณคดีสมัยกรุงศรีอยุธยาที่ไม่สามารถระบุช่วงเวลาที่ตั้งได้)

รายชื่อของวรรณคดีสำคัญในหนังสือเรียนประวัติศาสตร์ไทย เล่ม ๑

วรรณคดีสมัยกรุงสุโขทัย

ชื่อวรรณคดี	สมัยที่แต่ง
๑. ตีลาจารึก หลักที่ ๑	พ่อขุนรามคำแหงมหาราช (พ.ศ. ๑๘๒๒ - พ.ศ. ๑๘๔๑)
๒. ไตรภูมิพระร่วง	พระมหาธรรมราชาที่ ๑ (ลิไท) (พ.ศ. ๑๘๙๐ - พ.ศ. ๑๙๑๑)
๓. จารึกวัดศรีชุม	ไม่สามารถระบุสมัยที่จารึกได้

วรรณคดีสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้น

ชื่อวรรณคดี	สมัยที่แต่ง
๑. ลิลิตโองการแช่งน้ำ	สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ หรือพระเจ้าอู่ทอง (พ.ศ. ๑๘๙๓ - พ.ศ. ๑๙๑๒)
๒. ยวนพ่ายโคลงฉันท์	สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ (พ.ศ. ๑๙๙๑ - พ.ศ. ๒๐๓๑)
๓. มหาชาติคำหลวง	สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ (พ.ศ. ๑๙๙๑ - พ.ศ. ๒๐๓๑)
๔. ทวาทศมาสโคลงฉันท์	สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ (พ.ศ. ๑๙๙๑ - พ.ศ. ๒๐๓๑)
๕. กำสรวลโคลงฉันท์	สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ (พ.ศ. ๑๙๙๑ - พ.ศ. ๒๐๓๑)
๖. ลิลิตพระลอ	สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๒ (พ.ศ. ๒๐๓๔ - พ.ศ. ๒๐๗๒)
๗. สมุทโฆษคำฉันท์	สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๒ (พ.ศ. ๒๐๓๔ - พ.ศ. ๒๐๗๒)
๘. อนิรุทธ์คำฉันท์	สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๒ (พ.ศ. ๒๐๓๔ - พ.ศ. ๒๐๗๒)

วรรณคดีสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนกลาง

ชื่อวรรณคดี	สมัยที่แต่ง
๑. กาพย์มหาชาติ	สมเด็จพระเจ้าทรงธรรม (พ.ศ. ๒๑๕๔ - พ.ศ. ๒๑๗๑)
๒. คำฉันท์สรรเสริญพระเกียรติพระพุทธเจ้าหลวงปราสาททอง	สมเด็จพระนารายณ์มหาราช (พ.ศ. ๒๑๙๙ - พ.ศ. ๒๒๓๑)
๓. เสือโคคำฉันท์	สมเด็จพระนารายณ์มหาราช (พ.ศ. ๒๑๙๙ - พ.ศ. ๒๒๓๑)
๔. กาพย์ห่อโคลง	สมเด็จพระนารายณ์มหาราช (พ.ศ. ๒๑๙๙ - พ.ศ. ๒๒๓๑)
๕. โคลงนิราศนครสวรรค์	สมเด็จพระนารายณ์มหาราช (พ.ศ. ๒๑๙๙ - พ.ศ. ๒๒๓๑)
๖. โคลงเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนารายณ์มหาราช	สมเด็จพระนารายณ์มหาราช (พ.ศ. ๒๑๙๙ - พ.ศ. ๒๒๓๑)
๗. โคลงกลบทอักษรสามหมู่	สมเด็จพระนารายณ์มหาราช (พ.ศ. ๒๑๙๙ - พ.ศ. ๒๒๓๑)
๘. จินตามณี ฉบับพระโหราธิบดี	สมเด็จพระนารายณ์มหาราช (พ.ศ. ๒๑๙๙ - พ.ศ. ๒๒๓๑)
๙. คำฉันท์กล่อมช้าง	สมเด็จพระนารายณ์มหาราช (พ.ศ. ๒๑๙๙ - พ.ศ. ๒๒๓๑)
๑๐. ต้นทางฝรั่งเศส	สมเด็จพระนารายณ์มหาราช (พ.ศ. ๒๑๙๙ - พ.ศ. ๒๒๓๑)

วรรณคดีสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย

ชื่อวรรณคดี	สมัยที่แต่ง
๑. โคลงนิราศเจ้าฟ้าอภัย	สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๘ หรือพระเจ้าท้ายสระ (พ.ศ. ๒๒๕๑ - พ.ศ. ๒๒๗๕)
๒. โคลงชะลอพระพุทธรูป-ไสยาสน์วัดป่าโมก	สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๘ หรือพระเจ้าท้ายสระ (พ.ศ. ๒๒๕๑ - พ.ศ. ๒๒๗๕)
๓. โคลงพาสีสอนน้อง	สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ (พ.ศ. ๒๒๗๕ - พ.ศ. ๒๓๐๑)
๔. โคลงทศรถสอนพระราม	สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ (พ.ศ. ๒๒๗๕ - พ.ศ. ๒๓๐๑)
๕. โคลงราชสวัสดิ์	สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ (พ.ศ. ๒๒๗๕ - พ.ศ. ๒๓๐๑)
๖. โคลงประดิษฐ์พระร่วง	สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ (พ.ศ. ๒๒๗๕ - พ.ศ. ๒๓๐๑)
๗. กาพย์เห่เรือ	สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ (พ.ศ. ๒๒๗๕ - พ.ศ. ๒๓๐๑)
๘. บทเห่กาพย์	สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ (พ.ศ. ๒๒๗๕ - พ.ศ. ๒๓๐๑)
๙. กาพย์ห่อโคลงนิราศธารโศก	สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ (พ.ศ. ๒๒๗๕ - พ.ศ. ๒๓๐๑)
๑๐. กาพย์ห่อโคลงประพาสธารทองแดง	สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ (พ.ศ. ๒๒๗๕ - พ.ศ. ๒๓๐๑)
๑๑. นันทโศภนันทสูตรคำหลวง	สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ (พ.ศ. ๒๒๗๕ - พ.ศ. ๒๓๐๑)
๑๒. บุนนาคพาคำนันท์	สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ (พ.ศ. ๒๒๗๕ - พ.ศ. ๒๓๐๑)
๑๓. โคลงนิราศพระบาท	สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ (พ.ศ. ๒๒๗๕ - พ.ศ. ๒๓๐๑)
๑๔. ลิลิตเพชรมงกุฎ	สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ (พ.ศ. ๒๒๗๕ - พ.ศ. ๒๓๐๑)
๑๕. พระมอลย	สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ (พ.ศ. ๒๒๗๕ - พ.ศ. ๒๓๐๑)

วรรณคดีสมัยกรุงศรีอยุธยาที่ไม่สามารถระบุช่วงเวลาได้

ชื่อวรรณคดี
๑. เพลงยาวพยากรณ์กรุงศรีอยุธยา
๒. กาพย์ขับไม้พระรถ
๓. ราชชาลีลาปคำฉันท์
๔. ปฐมราชธรรม
๕. ไตรภูมิ
๖. พระรถคำฉันท์
๗. กากีคำฉันท์
๘. บทละครเรื่องรามเกียรติ์
๙. บทละครเรื่องนางมโนราห์

รายชื่อของวรรณคดีดังกล่าวมาทั้งหมดนี้เป็นวรรณคดีสำคัญในสมัยต่างๆ ที่ผู้เรียนประวัติวรรณคดีไทยควรทราบ เพื่อจะได้เข้าใจขอบข่ายโดยรวมของวรรณคดีไทยได้ชัดเจนขึ้น